

VASZILIJ BOGDANOV

Ki látta őt?

Malevics két önarcképe alá

Az első, 1908

Mezítlen vörös lányok előtt,
 szemérmük fenyegetőn villan,
 láthatjuk a szigorú festőt,
 valahol elalszik a villany,
 s homályos derengésen át
 buján vonaglanak a lányok,
 búcsúznak végleg a csodák,
 az idő lassan elszivárog.
 Gömbök, kereszték, négyzetek,
 feketék, vörösek, fehérek,
 láttelelet készül, ítélet,
 a vásznon nyernek menedéket.
 Őszi parkba tűnnek a nők,
 Minket néz, de ki látja őt?

A második, 1933

Kihívóan, flamand sipkában,
 nem fér össze hatalom, ember,
 a képein már örök tél van,
 telítve a táj félelemmel.
 Ötvenhét éves, nemsokára
 letartóztatják, kihallgatják,
 de hát már nem sok maradt hátra,
 mindegy, hogy mivel gyanúsítják.
 Kérdés lehet egy orosz festő,
 összeesküvő, konspirátor,
 vagy esetleg mind a kettő?
 A bárgyú Gépéu megvádol.
 Flamand leszek! Mit tehetek?
 Sírni kellene. Nevetek.

■ *New Yorkban, a Modern Művészetek Múzeumában, társaságomban viszontláthat-
 ta felejthetetlen barátja itt őrzött képeit. Akkor még nem tudtam, hogy a harmincas
 években, az összeesküvéssel vádolt festő hirtelen halála után mennyit írt Róla és ké-
 peiről – akkor születtek a kihívóan Malevics képtár cím alá sorolt versciklusai. Nézte
 például a fehér négyzetet, megremegett, aztán továbbment, s tűnődve félrehajtott fej-
 jel nézegette az önarcképeket. Amint a versek pontosan jelzik, az első 1908-ban, a*

második huszonöt év múlva, 1933-ban készült. Az elsón egy vörös nyakkendő, sötét zakó, harmincéves férfi néz szigorúan ránk, a háttérben buján vörös lány vonaglik, a másodikon flamand álruhában van, s tekintete szomorú. Látszik, hogy már nem remél új fordulatot. „Maszkban van, kedves holland festői ruhájában, mondta nagyapám, és az akkoriban megismert Dylan Thomas-verset idézte: o make me a mask! (rejtsetek álarc mögé! vagy én legyek a maszk!) Néztük a fekete-vörös keresztet, a vörös-fekete keresztet, a fekete négyzetet, a vörös négyzetet, a vörös és fekete gömböket. Aztán a fehér alapon vörös ellipszist, rajta egy fekete kereszt áthúzva, s meghökken-tünk... A figurális, rám vonzó hatással lévő mesebeli alakokat is megnéztük. Az orosz muzsikot, amint a földgömbön állva ostorral veri a katonákat. A dundi fürdőző asszonyokat és a két mélabús hölgyet a padon. A kubista műveket is láttuk, és a geometri-kus formákat. Nagyapám elmesélte, hogy Maleviccsel 1913 telén, azon a kiállításon ismerkedhettem meg, ahol kiállították A fehér négyzet fehér alapon című, korszakos je-lentőségű művét. Ami akkor és ott hatalmas botrányt kavart... Egyébként ő, tizennyolc évesen, a tizenhat éves szerelmével, Lénával pontosan ezért utazott Moszkvába, a bol-dog békeidők utolsó évének dermesztő telén... Egyszer ígérte, majd részletesebben is elmeséli, hogy ki is volt ez az ember, akinek otthon a nevét sem írják le, és akinek ő kimondhatatlanul sokat köszönhet. Vittem a magnót, órákig mesélt, mindezt majd a biográfiában idézem fel, hiszen Maleicsnak hatalmas szerepe van nagyapám életé-ben és költővé válásában. – Tatjana Bogdanova

Bolyongás a halott városban, Malevics meg nem festett festményén

Ismeretlen városban bolyongok megint,
keskeny utcácskákban,
hópelyhek kerengenek a levegőben,
szél fúj.
Összehúszom vékony ballonomat,
didergek,
ráadásul kutyák támadnak rám egy sikátorban,
vissza kell fordulnom,
de ez sem melegít fel,
a nap elő-előtűnik
a szürke felhők rongyai mögül,
de nem érzem a melegét.
Hatalmas térre érek ki,
a vesztőhelyen,
mintha már láttam volna valahol,
kék akasztófák sorakoznak,
mintha Malevics soha meg nem festett
festményén bolyognék,
az imaginárius térben,
az asszociációk sötét mezőin.

Nyolc akasztófa.
Hét tetemet lóbál a szél.
A nyolcadik rád vár,
sziszegi valaki mögöttem,
megpördülök magam körül.
De nem látok senkit.
Jó lenne minél hamarabb eltűzni innen.
Akkor már inkább a vicsorgó kutyák,
a setét sikátorok.
Nem látok senkit,
mintha mindenki elköltözött volna
ebből a városból,
az akasztott embereket kivéve.
Kik lehettek vajon?
Miért kötötték fel őket?
Mi volt a bűnük?
Mért vannak heten, mint a gonoszok?
Közelebb óvatoskodom a veszthelyhez,
most már mindegy!
Az egyik halott szeme nyitva,
mintha engem nézne, ajka lefittyed,
mintha vigyorogna.
Erősödik a szél.
Üres konzervdobozokat görget.
Legalább egy trafikot találnál,
hogy cigarettát vehess,
rágyújthass végre,
mélyen leszíva
és karikákban fújva ki a füstöt,
hátha füstkarikák közé veszne minden,
eltűnne.
Váratlanul lódobogás hallatszik,
dübörögnek lópaták a kövezeten.
Csak annyi időd marad,
hogy bebújhass a veszthely alá,
de egyáltalán nem lehetsz biztos benne,
hogy nem vettek észre
a torokhangon kurjongató,
fekete köpönyeges,
fekete kucsmás lovasok.
De hogy észrevesznek-e vagy nem,
hogy mi történik,
nem tudod meg soha,
mert felriadsz,
szürke hajnalfényben
ágyadon fekszel,
és a homály szobrai közé vész
a halott város.
Csak egy kék, önállósuló,
álmodból kizuhanó
kék akasztófa marad itt,

tétován lebeg az ablak előtt,
és a halott nyitott, sárga szeme
rád néz,
mintha figyelmeztetni akarna valamire.
Felkel a nap,
és kíváncsi sugarai közé vész minden,
csak egy hűséges feketerigó,
füttyül a hársfán,
bevezetve a madarak reggeli koncertjét.

■ *A vers – egy rémálom megjelenítése – némileg A hordára emlékeztet, mintha a verses elbeszélés függeléke lenne. Az Erie-tó parti házban írta, 1989 késő őszén, néhány nappal hazautazásuk előtt. Utána már csak egy rövid, szintén álomszerű verset írt. A két álom atmoszférájában azonban nagy különbség figyelhető meg, míg a különös halott város leírása valami veszélyt jelez, a sorok közül valahogy árad a fenyegetettség, addig a rövid vers álomszerű lebegésével a tovattűnő szerelmet idézi fel. – Tatjana Bogdanova*

Bogdán László fordításai

